

DYSLEXIE HERKENNEN EN ERKENNEN

Dyslectische leerlingen doen vaak extra hun best. Toch halen ze voor sommige vakken steeds weer een onvoldoende. Nog pijnlijker wordt het wanneer ze, behalve een slecht cijfer, ook nog eens te horen krijgen dat ze harder moeten werken. Verlies van zelfvertrouwen en het ontwikkelen van faalangst kunnen het gevolg zijn. Sommigen geven het zelfs helemaal op. Een adequaat dyslexiebeleid begint bij de acceptatie van het probleem.

Op de basisschool ging het vrij goed met Rik. Hij kreeg zelfs unaniem een vwo-advies. Vol goede moed begint Rik dan ook aan de brugklas. Al snel blijken Engels en Frans behoorlijke struikelblokken en bij de brugklasscreening presteert Rik voor het genormeerde zinnendictée onder de maat. De school stelt een dyslexieonderzoek voor. De ouders van Rik reageren eerst enigszins verbaasd, daarna ietwat opgelucht (want toen Rik nog op de basisschool zat, maakten ze zich wel eens zorgen over zijn spelling) en ten slotte ook een beetje boos (want waarom is er niet eerder aan dyslexie gedacht?).

Functioneel ongeletterd

De Stichting Dyslexie Nederland definieert dyslexie als 'een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen in de automatisering van de woordidentificatie (lezen) en/of schriftbeeldvorming (spellen).' Hardnekkige lees- en spelproblemen worden steeds vaker op de basisschool gesignaleerd en geremedieerd. Maar ook komt het voor dat dyslexie pas in het voortgezet onderwijs bij leerlingen wordt vastgesteld. Dit betekent dat deze leerlingen al die tijd niet adequaat zijn begeleid, daardoor mogelijk hebben ondergepresteerd en onterecht zijn doorverwezen naar een lagere vorm van onderwijs. Heleen Schoots van KPC Groep vertelt dat zo'n tien procent van de leerlingen als 'functioneel ongeletterd' het basisonderwijs verlaat: "De leesvaardigheid van deze leerlingen is onvoldoende om adequaat met geschreven teksten te kunnen omgaan. De intelligenten onder hen weten deze handicap soms aardig te camoufleren door juist hun sterke kanten te benadrukken en compensatiestrategieën te ontwikkelen. Maar zodra ze met een moderne vreemde taal worden geconfronteerd, vallen ook zij door de mand." Volgens Schoots valt het dyslexiebeleid, waarover de meeste scholen in hun schoolgidsen spreken, in de praktijk nogal eens tegen: "Inmiddels zijn er nogal wat klachten bekend van ouders. Kennelijk vinden zij dat er op school weinig gehoor is voor de problemen van hun kind. Uit onderzoek door KPC Groep blijkt dat veel docenten de begeleiding van dyslectische leerlingen overlaten aan specialisten binnen de school. Als reden wordt opgegeven dat ze zelf over onvoldoende kennis, vaardigheden en tijd beschikken om in de klas goed met het probleem te kunnen omgaan. Het bieden van alleen steun buiten de klas, garandeert echter niet dat de betrokken leerlingen straks het type onderwijs kunnen volgen dat bij hen past. Gelukkig zie je dat steeds meer scholen deskundigheid ontwikkelen op het gebied van dyslexie en afspraken maken over de begeleiding in de klas."

Demotivatie voorkomen

Een dyslexiebeleid kan alleen vruchten afwerpen, wanneer het door alle docenten op school gedragen wordt. "Dyslexie is niet alleen het probleem van de docenten talen, maar van alle docenten", benadrukt Schoots. Zij meent dat het dyslexiebeleid onderdeel moet zijn van de totale, integrale leerlingenzorg. In de klas acht ze een goede pedagogische en didactische begeleiding van groot belang: "Veel leerlingen met dyslexie hebben last van faalangst, omdat ze steeds geconfronteerd worden met hun

zwakke kanten. Daardoor worden hun zelfbeeld en gevoel van zelfwaardering aardig op de proef gesteld. Docenten kunnen demotivatie voorkomen door te laten zien dat zij vertrouwen hebben in de ontwikkeling van de leerling en door hem zonedig extra instructie te geven. Verder geldt dat dyslectische leerlingen meer dan hun leeftijdgenoten behoefte hebben aan structuur en eenduidig taalgebruik. Didactisch gezien zijn zij gebaat met korte en heldere instructies. Blijkt het tempo te hoog, dan is compensatie te overwegen, bijvoorbeeld door de leerling gebruik te laten maken van een cassette recorder, of door hem minder opgaven en/of extra tijd te geven.” Schoots stelt dat, naast het bieden van compensatiemogelijkheden, ook hulpmiddelen als een computer met spellingcontrole de zelfredzaamheid van dyslectische leerlingen kunnen vergroten. Verder zou een school goede afspraken kunnen maken over het afnemen van toetsen en de normering daarvan, zodat zowel de leerling als de docent weet wat er van hem verwacht wordt.

Protocol

Schoots, die in opdracht van het ministerie van OCenW een handboek op het gebied van dyslexie voor docenten schreef, oppert dat met een aantal eenvoudige aanpassingen het dyslexieprobleem vaak al zeer doeltreffend kan worden ingedamd. Voor haar staat echter ook vast dat bij dit proces – naast stimuleren, ondersteunen, compenseren en dispensereren – het accepteren van dyslexie een eerste vereiste is en blijft.

Op dit moment wordt eveneens in opdracht van het ministerie een protocol ontwikkeld voor het signaleren en begeleiden van dyslectische leerlingen. Voor dit protocol is een werkgroep in het leven geroepen bestaande uit deskundigen op het gebied van dyslexie en de implementatie van protocollen. Het protocol in wording is bedoeld voor docenten, remedial teachers, zorgcoördinatoren en andere specialisten. Een onderdeel van het protocol is een scan waarmee scholen kunnen bepalen hoe ver zij zijn met het ontwikkelen en uitvoeren van een dyslexiebeleid om vervolgens te kunnen starten met de implementatie. Schoots meldt dat KPC Groep momenteel een inventarisatie maakt van de bestaande werkwijzen van scholen met betrekking tot dyslexie. Het gaat daarbij om screenings- en toetsinstrumenten, en begeleidingsmaterialen en –methodieken. Voor de proefimplementatie van het protocol heeft zich inmiddels een aantal geïnteresseerde scholen aangemeld. In augustus 2004 moet het protocol gereed zijn en kunnen scholen starten met de implementatie.

10 TIPS VOOR HET OMGAAN MET DYSLECTISCHE LEERLINGEN

1. Accepteer het probleem: dyslexie is niet tijdelijk, maar blijvend. Leg het accent op wat ze wel kunnen en waar ze goed in zijn.
2. Dyslectische leerlingen zijn niet ongemotiveerd, maar soms in de loop der jaren wel gedemotiveerd geraakt. Stimuleer hen door het geven van feedback en het hebben van verwachtingen.
3. Dyslectische leerlingen hebben meer energie en meer tijd nodig om informatie te verwerken; feiten en losse informatie zonder samenhang kunnen ze vaak moeilijk onthouden. Plaats losse gegevens binnen een context en structureer de lesstof.
4. Dyslectische leerlingen hebben soms moeite met het onder woorden brengen van wat ze precies bedoelen; accepteer eenvoudig taalgebruik.
5. Dyslectische leerlingen hebben met name moeite met de moderne vreemde talen; controleer het huiswerk en overhoor af en toe mondeling.
6. Dyslectische leerlingen hebben moeite met het onthouden van veel verbale informatie. Maak gebruik van zoveel mogelijk zintuigen.
7. Geef dyslectische leerlingen een dyslexiekaart waarop staat aangegeven welke aanpassingen en compensaties zij nodig hebben zodat iedere docent daarvan op de hoogte is.
8. Wijs dyslectische leerlingen op de mogelijkheid om gebruik te maken van ingesproken boeken, software en andere hulpmiddelen, specifiek voor het betreffende vak. Geef indien nodig extra leerhulp en/of studietips.
9. Maak afspraken over het hanteren van spellingscijfers en bespreek welke spellingsfouten worden meegeteld in de beoordeling.
10. Een dyslectische leerling is een volwaardige leerling die verantwoordelijk is voor zijn eigen ontwikkeling. Vraag wat de leerling nodig heeft. Geef niet ongevraagd vergroot papier of extra tijd, maar overleg dit met de leerling.

De regeling 'Faciliteiten voor dyslectische leerlingen' is per 1 augustus jl. afgeschaft. In plaats daarvan krijgen scholen voor voortgezet onderwijs in het kader van hun lumpsumfinanciering een aanvulling. Deze mogen ze naar eigen inzicht inzetten, onder andere voor het vormgeven en implementeren van een concreet dyslexiebeleid. Ter ondersteuning ontvingen scholen in augustus een (deel van het) handboek met handreikingen op het gebied van dyslexie voor docenten. Het complete handboek – met beschrijvingen van ADHD, NLD, syndroom van Asperger, PDD-NOS en de handicaps die vallen onder de LGF (leerlinggebonden financiering) - verschijnt in januari. Meer informatie over het handboek en het protocol dyslexie: h.schoots@kpcgroep.nl.